

z r. 1900 s tematikou manželské nevěry a očisty v náboženském citu a posléze *Vranov* z r. 1906 s tématem tápavého hledání východiska z neplodných mladistvých tužeb a snů) si sice kladou náročnější cíle, usilují o hlubší ponor do vnitřního života postav, do společenské i duchovní problematiky, naznačují však zároveň i meze autorova prozatérského talentu, který se nejučinněji projevil v intenzivním smyslovém a náladovém vnímání reality.

Alois Mrštík

/ 1861 - 1925 /

Prozaik, autor známé umělecké kroniky, která podává bohatě zalidněný obraz života moravské vesnice v koloběhu roku a oslavuje její pospolitost, narušovanou vlivy městského prostředí.

Starší bratr Viléma Mrštíka, narodil se v Jimramově 14. 10. 1861, jako osmiletý se s rodiči přestěhoval do Ostrovačic u Brna. Vystudoval brněnskou reálku a učitelský ústav a pak působil jako učitel na jihomoravském venkově. Když se r. 1889 stal správcem školy v Divákách u Hustopěče, poskytl domov celé své rodině včetně bratra Viléma. Pod jeho vedením a po jeho boku pronikal do literatury, s ním později redigoval Moravsko-slezskou revui (1907–10), která měla čelit pražskému centralismu a rozvíjet tradice tzv. moravské literatury. Vzájemnou náklonnost obou bratří utužovalo nejen dlouholeté soužití na zapadlé vesnici, která se k nim nestavěla právě přátelsky, a nejen úspěšná literární spolupráce. Ze strany Aloisovy to byla také úcta k průbojnějšímu iniciátoru, ze strany Vilémovy pak vděk za věrnou příchyllost. Alois Mrštík zemřel v Brně 24. 2. 1925.

Knižní prvotinou A. Mrštíka byla sbírka povídek a črt *Dobré duše* (1893), spolu s Vilémem vydali knížku *Bavlnkové ženy a jiné povídky* (1897). Ze dvou vrcholných děl uváděných pod společným autorstvím měl na *Maryši* rozhodný podíl Vilém, *Rok na vsi* pak patří Aloisovi. Vilém přitom patrně povzbuzoval staršího bratra, který v povídkách osvědčil schopnost vykreslit rázovité figurky v malebném venkovském prostředí, aby vycházejí z drobnokresby a využívají kronikářského principu uspořádání vytvořil mnohostranný obraz soudobé moravské vesnice. Ačkoli Vilém kdysi své romány budoval na silných jedincích, v závěru století utvrzoval v bratrovi nedůvěru k nadprůměrné osobnosti a pobízel ho, aby zachytil venkovský lid (a v něm duši národa) prostřednictvím velkého množství drobných samorostlých postav.

Rok na vsi (1903–04) má podtitul *Kronika moravské dědiny*. Výchozí časovou jednotkou je zemědělský rok počínající podzimní setbou a vrcholící sklizní. Dobu mezi tím člení autor po způsobu kronikáře na měsíce,

uvnitř nich pak na význačné dny, svátky a slavnostní chvíle, jejichž střídání se všedními dny vytváří venkovský ustálený rytmus. Vyprávěč při jednotlivých dnech vypovídá zálibně o tom, jak jeho vesnice Habrůvka trávívá svůj čas. Tím budí dojem života, který je podroben času a zároveň svou opakovaností a ustáleností je nad čas povznesen.

Mrštíkova dědina lpí na svých dávných tradicích, žije koloběhem přírody a zemědělské práce. Péče o veřejnou správu obce je záležitostí několika jedinců. Autor je sleduje s ironií, podobně jako nečetné jedince, kteří se chápou socialistických myšlenek. Z postupujícího mravního rozkladu moravské vesnice (projevuje se v alkoholismu, zadluženosti, útěku do města) viní Mrštík město. Ve srovnání s ním a s městským způsobem života jeví se mu ovšem i upadající dědina jako oáza přírodního člověka, životní rovnováhy a národní svéráznosti. Každé vybočení z ustáleného rytmu a mravních norem se v Roku na vsi trestá, jak je patrné hlavně na Cyrilu Rybářovi a Vrbčeně, dvojici, která jde bezohledně za svou erotickou vášní. Podnikavý Cyril Rybář, který si z nejskromnějších začátků pomůže k výnosnému obchodu a hospodě a který svým jednáním rozbije vlastní rodinu a zničí život dětem, sám skončí na oprátce. Ztroskotání a odsouzení průbojného člověka je stupňováno tím, že se odehrává na pozadí úrodné žatvy a díkyvzdání za ni bohu i zemi.

Vedle zkoumavého pohledu prostupuje celým Rokem na vsi pohled obdivný. Oba se spojují ve vyprávěči, učiteli, který zná důvěrně své mnohaleté působiště, ale vypráví o něm s odstupem. Od svých postav se liší již tím, že užívá spisovného jazyka. Střídá epizody vážné a komické, smutné, tklivé a satirické, je většinou vtipným pozorovatelem, ale chvílkami také zjihlým pamětníkem vlastního venkovského dětství, je současně komentátorem i básníkem.

V Roku na vsi se uplatnily a přepodstatnily principy a motivy, které půl století předtím inspirovaly Babičku. Zatímco u Němcové stojí v popředí postava a její charakter, u Aloise Mrštíka se tmelem mozaikového obrazu stal koloběh roku. Velikost a síla venkovského lidu v Mrštíkově pojetí spočívá v tom, že se podrobuje nárokům přírodního času. Tím se zároveň uzavírá před časovými proměnami, které poznamenávají ostatní svět.

Vilém Mrštík

/ 1863 - 1912 /

Prozaik, dramatik a literární kritik, příslušník generace 90. let. V kritice prosazoval a současně ve vlastní beletrii pěstoval smysl pro skutečnou podobu života, zájem o výjimečně citlivého a odbojně naladěného jedince. Propagoval ruský realismus a Zolu, překládal ruskou prózu.